

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Paaudžu solidaritātes veicināšana”

COM(2007) 244 galīgā redakcija

(2008/C 120/16)

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 20. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Paaudžu solidaritātes veicināšana”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 14. novembrī. Ziņotājs — JAHIER kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 440. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 13. decembrī ar 106 balsīm par, 21 balsi pret un 28 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads

1.1 Paaudžu solidaritātes princips ir viens no Eiropas sociālā modeļa sturktūrelementiem. Demogrāfiskās nelīdzsvarotības dēļ minētais princips jānostiprina ar jaunu saistību un risinājumu palīdzību, lai panāktu jaunu finansiālo līdzsvaru. Tādēļ, lai saglabātu paaudžu solidaritātes principu, valsts iestādēm aktīvi jādarbojas visos līmeņos, un visi sociālās jomas pārstāvji jāiesaista, lai ģimenēm, jauniešiem un visiem tiem, kam nepieciešama citu palīdzība, nodrošinātu augstas kvalitātes vispārējas nozīmes pakalpojumus, kā arī pensiju un sociālā nodrošinājuma sistēmu ilgtspēju.

1.2 Saistībā ar minētajiem jautājumiem, jo īpaši ģimenes un darba dzīves saskaņošanu, iespēju vienlīdzības un nodarbinātības veicināšanu (jo sevišķi sievietes vidū), EESK savu nostāju ir nesen pādusi vairākos atzinumos⁽¹⁾, kuros izteikti ieteikumi tiek vēlreiz pilnībā pieminēti šajā atzinumā gan analīzes, gan priekšlikumu daļā.

1.3 Kaut arī Komisijas paziņojuma nosaukums ir “Paaudžu solidaritātes veicināšana”, dokumentā runa ir galvenokārt par ģimeni, tostarp saistībā ar Eiropas Padomes nesen izveidoto jauno “Ģimeņu aliansi”. Darbībā, kas pašlaik noris Kopienas līmenī, pēc ilga pārtraukuma ir atkal vērojama liela interese un rīcība saistībā ar ģimenes jautājumiem. Tas, kā apgalvots Komisijas paziņojumā, “(..) ir Eiropas piedāvātās atbildes pirmais posms, risinot demogrāfisko izmaiņu jautājumu”. Tādēļ šajā atzinumā uzmanība ir pievērsta galvenokārt minētajiem tematiem.

(1) Skatīt pirmām kārtām šādus atzinumus: EESK 2004. gada 16. decembra atzinums par tematu “Paaudžu attiecības” (ziņotājs: Bloch-Lainé kgs), OV C 157, 28.6.2005.; EESK 2007. gada 14. marta atzinums par tematu “Ģimene un demogrāfiskās izmaiņas” (ziņotājs: Buffetaut kgs), OV C 161, 13.7.2007.; EESK 2007. gada 14. marta atzinums par tematu “Iedzīvotāju novecošanas ietekme uz ekonomiku un budžetu” (ziņotāja: Florio kdze), OV C 161, 13.7.2007.; EESK 2007. gada jūlija atzinums par tematu “Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā” (ziņotājs: Clever kgs).

1.4 Eiropas Parlaments 1983. gadā pieņēma rezolūciju par Eiropas ģimeņu politiku, tādējādi pirmo reizi pievēršot Eiropas uzmanību ģimeņu politikai, kas ļāva nākamajā gadā izveidot budžeta posteni ar mērķi veicināt pasākumus ģimeņu labā.

1.5 Ģimenes lietu ministru padomes pirmā sanāksme notika 1989. gadā un tajā, pamatojoties uz Eiropas Komisijas priekšlikumiem, noteica dažus svarīgus pasākumus. Komisijai tika lūgts izveidot Eiropas Sociālā stāvokļa, demogrāfijas un ģimenes novērošanas centru, kura nosaukums pašlaik ir Demogrāfijas un sociālā stāvokļa novērošanas centrs, kā arī grupu, kurā ir valstu augsta līmeņa amatpersonas, kas nodarbojas ar ģimenes jautājumiem. Komisija izveidoja starpdienestuu grupu, kas nodarbojās ar dažādu Kopienas politikas jomu ģimenes aspektu. Šajā sakarā Padome nolēma arī institucionalizēt kontaktus ar ģimeņu organizācijām un ar Eiropas Parlamenta sadarbības grupu “Ģimene un bērnu aizsardzība”.

1.6 Parlaments 1994., 1999. un 2004. gadā pieņēma jaunas rezolūcijas, bet sadarbības grupu “Ģimene” izveidoja 1988. gadā.

1.7 Diemžēl krīzes, kas 1998. gadā skāra budžeta pozīcijas un to juridisko pamatu, rezultātā ģimeņu atbalstam paredzētā budžeta pozīcija bija jālikvidē.

1.8 Minētais paziņojums ir Komisijas pārdomu par demogrāfijas jautājumiem rezultāts, kas aizsākās ar Zaļo grāmatu par demogrāfijas uzdevumiem⁽²⁾ un turpinājās ar paziņojumu “Eiropas demogrāfiskā nākotne — kā pārvērst problēmu par iespēju”⁽³⁾. Turklāt tas iekļaujas plašākos iestāžu darbības

(2) COM(2005) 94 galīgā redakcija.

(3) COM(2006) 571 galīgā redakcija — dokuments, par kuru Komiteja savu viedokli puda 2007. gada 14. marta izpētes atzinumā “Ģimene un demogrāfiskās izmaiņas”, ko lūdza sagatavot ES prezidentvalsts Vācija (ziņotājs — BUFFETAUT kgs), OV C 161, 13.7.2007.

ietvaros, ko aizsāka ES prezidentvalsts Vācija ar Eiropadomes pavasara sanāksmes secinājumiem un noslēdza Ministru Padomes 2007. gada 30. maija secinājumi par Ģimeņu aliansi, vēlreiz tos atkārtot Eiropadomes 2007. gada 21.-22. jūnija sanāksmes secinājumos.

1.9 Paziņojumā atgādināts, ka Eiropā pastāv galvenokārt trīs pasākumu veidi ģimenes atbalstam: ar ģimeni saistīto izdevumu tieša un netieša atmaksa; atbalsta pakalpojumi vecākiem sakarā ar bērnu un apgādājamo personu aprūpi un izglītošanu; nodarbinātības un darba laiku pielāgošana un vispārējas nozīmes sociālo pakalpojumu pieejamības nodrošināšana vietējā līmenī. Minēto aspektu attīstība dažādās dalībvalstīs ir bijusi ļoti atšķirīga atkarībā no politiskajiem lēmumiem un to mērķiem. Kaut arī Komisija uzskata, ka ir grūti norādīt, kuras politikas jomas ir visefektīvākās, tā tomēr uzsver, ka dažām valstīm (Skandināvijas valstīm) ir izdevies atrast politikas pasākumus, lai, sekmējot darba un ģimenes dzīves saskaņošanu un dzimumu līdztiesību, veicinātu augstāku dzimstības līmeni un augstāku nodarbinātības līmeni sieviešu vidū.

1.10 Lai gan ģimenes politika šī vārda vistiešākajā nozīmē ir dalībvalstu ekskluzīvajā kompetencē, Komisija atgādina, ka Eiropas Savienība savā politiskajā darbībā vienmēr ir centusies ņemt vērā ģimenes aspektu un tās locekļu dzīves kvalitāti. Turklāt ģimenes un darba dzīves saskaņošana ir kļuvusi par vienu no Kopienas nodarbinātības politikas pamatelementiem Lisabonas stratēģijas ietvaros.

1.11 Komisijas paziņojums raksturo Eiropas Ģimeņu alianses iezīmes un Kopienas pasākumus tās atbalstam. Jo īpaši svarīgi aspekti ir valstu augsta līmeņa ekspertu grupa, kas nodarbošies ar demogrāfijas jautājumiem, forumu un tīklu organizēšana Eiropas, kā arī valstu, reģionālajā un vietējā līmenī, paraugprakses novērošanas centra izveide Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda ietvaros, kā arī virkne pētniecības pasākumu saskaņā ar Septīto pamatprogrammu. Visbeidzot, Komisija paredz mobilizēt Eiropas struktūrfondu resursus iespēju vienlīdzības un ģimenes un darba dzīves saskaņošanas atbalstam.

2. Piezīmes un uzdevumi

2.1.1 Paaudžu solidaritātes jautājums neapšaubāmi ir ļoti plašs un sarežģīts, un tas saistīts ar atšķirīgiem uzdevumiem, kuri rodas dažādu notiekošo sociālo, tautsaimniecisko un starptautisko pārmaiņu dēļ. Kā viena no problēmām jāmin sabiedrības novecošana, kas būtiski ietekmēs Eiropas iedzīvotāju turpmāko dzīvi, sevišķi darba un sociālos apstākļus. Komisija savā paziņojumā ir norādījusi, ka Lisabonas stratēģija nodrošina

pamatu ģimenes politikas modernizēšanai, veicinot vienlīdzīgas iespējas un pirmām kārtām sekmējot iespējas saskaņot ģimenes dzīvi un personisko dzīvi ar darbu, tādējādi palielinot sieviešu līdzdalību darba tirgū. Minētās saskaņošanas nozīmīgums ir uzsvērts arī integrētajās pamatnostādnēs izaugsmei un nodarbinātībai, saskaņā ar kurām nodarbinātības politika būtu jāpielāgo ģimenes dzīves apstākļiem un to izmaiņām dažādos dzīves posmos. Atklātā koordinācijas metode, ko piemēro sociālās aizsardzības un sociālās integrācijas jomā, vērsta uz trūcīgo bērnu un viņu ģimeņu stāvokļa uzlabošanu, atbalstot apgādājamo ilgtermiņa aprūpi un modernizējot pensiju sistēmas.

2.1.2 Paaudžu savstarpējā saskarsme, kas veidojas un attīstās ģimenē, ir kļuvusi par ārkārtīgi svarīgu jautājumu arī Eiropā. Ģimene ir tā vieta, kur dabiskā veidā izpaužas solidaritāte starp dzimumiem un dažāda vecuma cilvēkiem. Sociālo pārmaiņu rezultātā ir izveidojušās dažādas ģimenes struktūras. Izstrādājot veicamos pasākumus, jāņem vērā dažādie ģimenes apstākļi, kā arī jārēķinās ar subsidiaritātes principu un valstu tiesisko regulējumu⁽⁴⁾.

2.1.3 No visjaunākajiem ziņojumiem par sociāli demogrāfisko situāciju izriet, ka dažādās valstīs ģimeņu skaits pieaug, bet ģimenes locekļu skaits — samazinās. Vienlaikus ģimeņu struktūra šobrīd mainās ātrāk nekā kādreiz, un tas notiek laulību skaita samazināšanās (laulību skaits ir samazinājies no 8 laulībām uz 1 000 iedzīvotājiem sešdesmitajos gados uz 5,1 laulību uz 1 000 iedzīvotājiem 1999. gadā), vecuma palielināšanās, stājoties laulībā, laulības šķirtības un šķiršanas skaita pieauguma, cilvēku, kas dzīvo vieni, skaita pieauguma un ārliulībā dzimušo bērnu skaita pieauguma dēļ. Attiecībā uz pēdējo minēto rādītāju to bērnu skaits ES, kas dzīvo viena vecāka ģimenē, no 1983. gada ir pieaudzis par 50 %, un pašlaik 13 % bērnu ES dzīvo viena vecāka ģimenē (vislielākais skaits — 25 % ir Lielbritānijā)⁽⁵⁾. Arvien vairāk ir ģimeņu, kurās kopā dzīvo vairākas paaudzes, kā arī bērni no vecāku iepriekšējām ģimenēm. Pieaug ārpus Eiropas adoptēto bērnu skaits, un migrācijas rezultātā ir ieviesušās jaunas tradīcijas ģimenes veidošanā.

2.1.4 Eiropā dzimstības līmenis pašlaik ir aptuveni 1,45 bērni uz vienu sievieti, kas tātad ir zem sabiedrības atražošanas līmeņa. Viszemākais dzimstības līmenis ir Vidusjūras reģiona valstīs, kā arī Austrumeiropas valstīs. Dzimstības samazināšanās ir gandrīz universāla parādība Eiropas Savienībā, un dzimstības līmenis no pagājušā gadsimta 60-iem gadiem līdz mūsdienām ir pazeminājies vairāk nekā par 45 %.

⁽⁴⁾ Sk. EESK 2006. gada 31. janvāra atzinumu par tematu "Zaļā grāmata par laulības šķiršanas lietās piemērojamiem tiesību aktiem un jurisdikciju", ziņotājs: Retureau kgs (OV C 24, 31.1.2006.). Minētajā atzinumā teikts, ka "Zaļajā grāmatā (saprātīgi) nav ierosināta materiālo tiesību saskaņošana".

⁽⁵⁾ Eurostat, *Population in Europe* (Iedzīvotāji Eiropā), 2005. Lai gan viena vecāka ģimeņu izplatība ir atšķirīga dažādās Eiropas Savienības valstīs (Itālijā — mazāk, bet Zviedrijā — vairāk), to sastāvs no dzimumu aspekta ir gandrīz identisks visās valstīs (ar izteiktu sieviešu pārsvaru), ar vienu izņēmumu — Zviedriju, kur 26 % vientuļo vecāku ar bērniem ir vīriši.

2.1.5 Līdz ar to mūsu sabiedrībā ir aizvien mazāk jauniešu un bērnu, bet aizvien vairāk pensionāru un vecāka gadagājuma cilvēku vispār. Jāatzīmē, ka 1950. gadā 40 % no Eiropas 25 valstu iedzīvotājiem bija jaunāki par 25 gadiem. Minētā vecuma grupa 2000. gadā bija samazinājusies līdz 30 %, bet 2025. gadā tā būs samazinājusies attiecīgi līdz 25 %. Turpretī 1950. gadā tikai 1 cilvēkam no 10 bija vairāk par 65 gadiem, 2000. gadā jau 1 no 6, bet 2025. gadā šāda attiecība tuvosies 1 no 4. Minētie skaitļi norāda uz nozīmīgām pārmaiņām patēriņa, mājokļu un aprūpes vajadzību, sabiedrības izturēšanās, kā arī valsts politikas faktisko prioritāšu jomā.

2.1.6 Pateicoties dažādiem sociālās nodrošināšanas modeļiem, kas darbojas Eiropā, darba apstākļiem un progresam medicīnas jomā, lielākā daļā gados vecāku cilvēku var rēķināties ar daudz garāku un relatīvi nodrošinātu mūžu. Tomēr nopietnas nabadzības problēmas skar vismaz 1/6 sievietes, kas vecākas par 65 gadiem, un kopumā aptuveni ceturto daļu vecu, vientuļu cilvēku⁽⁶⁾. Vecāka gadagājuma sieviešu nabadzība un atstumtība bieži vien rodas tādēļ, ka viņu profesionālā dzīve nav bijusi ilga vai viņas tajā vispār nav iesaistījušās. Stāvoklis acīmredzami pasliktinās cilvēkiem, kas ir vecāki par septiņdesmit un astoņdesmit gadiem, un viņu ģimenēm tiek uzlikts arvien lielāks slogs tajos gadījumos, kad sociālās nodrošināšanas un aprūpes sistēma nespēj garantēt atbilstīgus pakalpojumus.

2.2 Saskaņā ar Eiroparometra datiem⁽⁷⁾, 97 % Eiropas iedzīvotāju uzskata, ka ģimene ir viens no svarīgākajiem viņu dzīves aspektiem, minot to uzreiz pēc veselības. Eiropas iedzīvotāju pozitīvais vērtējums ir vēl nozīmīgāks, ja viņiem jāizsaka savs viedoklis par nākotni⁽⁸⁾. Ģimenes nozīme ir acīmredzama, kad ir nepieciešama palīdzība: 70 % apgalvo, ka to meklē pie dzīvesbiedra, bet 25 % — pie cita ģimenes locekļa, sevišķi slimību gadījumos (88 %), kad ir nepieciešams padoms (78 %) vai jāaizņemas nauda (68 %).

2.3 Eiropā ģimenes arvien vairāk dzīvo lielu pilsētu perifērijas rajonos. Minētais modelis tomēr lielā mērā mainās atkarībā no vecuma grupas: gados veci cilvēki un jaunieši vairāk dzīvo lielajās pilsētās, savukārt ģimenes ar bērniem un pensijas vecuma cilvēki cenšas pārcelties uz mazām apdzīvotām vietām. Atšķirības dzīves vietas izvēlē atkarībā no vecuma rada jaunas problēmas pakalpojumu organizēšanas un sociālās kohēzijas jomā lielajās pilsētās. Šo parādību saasina arī migrācijas plūsmas, kas

⁽⁶⁾ Nabadzība ir aprēķināta atkarībā no katras dalībvalsts ienākumu līmeņa. No šejienes izriet, ka tā ir zemāka dažās jaunajās dalībvalstīs (piemēram, tikai 6 % Polijā), bet ir diezgan ievērojama citās, piemēram, Īrijā (44 %), Grieķijā (33 %), Portugālē (30 %), Beļģijā (26 %) vai Lielbritānijā (24 %). "Sociālie apstākļi Eiropā", Konsultāciju pamatdokuments, ko sagatavoja Eiropas politikas padomdevēju birojs (BEPA), 2007. gada marts.

⁽⁷⁾ Eiroparometra speciālizdevums Nr. 273, "Eiropas sociālā realitāte", 2007. gada februāris.

⁽⁸⁾ Šajā sakarā skat. R. Gubert un G. Pollini grāmatu "Salīdzinātās vērtības" (*Valori a confronto*), kas izdota Milānā 2006. gadā. Tā balstās uz Eiropas vērtību pētniecības grupas (*European Values Study*) datiem, kas ar dažādu Eiropas universitāšu starpniecību aptaujāja 40 000 cilvēku 33 Eiropas valstīs (ES dalībvalstīm pievienojās citas Eiropas Padomes dalībvalstis). Skat. arī pētījumu "Eiropas demogrāfiskā nākotne" (*The demographic future of Europe*), ko veica Robert Bosh institūts sadarbībā ar Vācijas demogrāfisko pētījumu federālo institūtu, aptaujājot 14 Eiropas valstu 34 000 iedzīvotājus. Tas apstiprina Eiropas iedzīvotāju stipro piekāršanos ģimenei.

vidēji ir intensīvākas pilsētās, kur ir lielāks darbaspēka pieprasījums.

2.4 Attiecībā uz iedzīvotāju vecumu jāatzīmē, ka procentuāli Eiropas iedzīvotāju, kas vecāki par 65 gadiem, skaits ir pieaudzis līdz 17,2 % 2005. gadā (15 valstu ES). Tā kā sieviešu mūža vidējais ilgums ir garāks, sievietes ir lielākā daļa no pieaugošās veco cilvēku grupas, un visās Eiropas valstīs viņas veido 50 % no iedzīvotājiem, kas vecāki par 65 gadiem⁽⁹⁾.

2.5 Attiecībā uz nabadzību jāatzīmē, ka tā skar aptuveni 72 miljonus cilvēku 25 dalībvalstu ES (jeb 15 %), un 26 miljoni cilvēku ir uz minētā riska robežas⁽⁹⁾. No tiem aptuveni 12 miljoni ir vecāka gadagājuma cilvēki; 9 % no ES iedzīvotājiem ir dzīvojuši ģimenē ar zemiem ienākumiem divus gadus pēdējo triju gadu laikā. Nabadzības risks skar galvenokārt ģimenes ar vairākiem bērniem. Eiropā aptuveni 20 % no 94 miljoniem jauniešu, kas jaunāki par 18 gadiem, ir pakļauti nabadzības riskam. Pēdējos trīsdesmit gados bērnu nabadzības līmenis ir audzis visās ES valstīs un pašlaik pārsniedz vispārējo iedzīvotāju nabadzības sliekšni, sevišķi dramatisku stāvokli sasniedzot viena vecāka ģimenēs, ģimenēs, kuras skāris ilgstošs bezdarbs vai nepiemērota nodarbināšana, kā arī lielās ģimenēs. Nabadzīgo ģimeņu bērni cieš trūkumu, viņi ir īpaši nelabvēlīgā stāvoklī, viņiem ir lielākas veselības problēmas, neapmierinošas sekmes skolā, kas rada acīmredzamas sociālās, ekonomiskās un politiskās sekas nākotnē. Tas, ka netiek izrādīta pietiekama interese par bērnu tiesībām, var radīt labvēlīgus apstākļus mazgadīgo noziedzībai, bērnu izmantošanai un bērnu tirdzniecībai.

3. Vispārējās piezīmes

3.1 Neatkarīgi no iepriekš minētā Eiropas Savienības iestādēm līdz šim ir bijušas lielas grūtības uztvert ģimeni kā sociālu struktūru, kam mūsdienu sabiedrībā ir būtiska loma un kura tāpēc ir pelnījusi saņemt lielāku uzmanību Kopienas līmenī.

3.2 Neraugoties uz to, ka visdažādākās publiskās iestādes starptautiskā un Eiropas mērogā ir sniegušas oficiālas deklarācijas, kurās ģimenei ir ierādīta būtiska nozīme sabiedrībā, praksē tomēr nešķiet, ka Eiropa būtu iekļāvusi ģimeni savās prioritātēs, kas galvenokārt balstās uz diviem pīlāriem: pirmkārt, brīvā

⁽⁹⁾ Aprēķins veikts, pamatojoties uz nabadzības līmeni, kas ir 60 % no vidējiem ienākumiem. "Sociālais stāvoklis Eiropā 2004" un "Eurostat 2003". Skat. arī pēdējo ziņojumu par sociālo stāvokli Eiropā 2005-2006, ko Komisija publicēja 2007. gada pavasarī, par tematu "Paaudžu līdzsvars Eiropā, kas noveco".

tirgus konjunktūra un konkurence, un, otrkārt, iespēju vienlīdzība visiem iedzīvotājiem. Atsauce uz minētajiem diviem pilāriem ir acīmredzama, piemēram, Lisabonas stratēģijā un Sociālajā programmā 2005.–2010. gadam.

3.3 Eiropas Komisija tomēr aplūko ģimenes jautājumu no sociālās politikas, nodarbinātības un iespēju vienlīdzības aspekta⁽¹⁰⁾. Parasti, ieskaitot dokumentus, kas attiecas uz jauniešu, bērnu tiesību, izglītības jautājumiem u.c. aspektiem, ģimenes jēdziens gandrīz nekad neparādās un pieceja ir gandrīz vienmēr vērsta uz individuālajām tiesībām vai arī uz individu kā uz ekonomikas jomas dalībnieku. Individīds reti tiek skatīts no savstarpējo attiecību aspekta un pirmām kārtām kā daļa no ģimenes un sociālo attiecību sistēmas, kas ap viņu attīstās; ģimenei tomēr vēl arvien ir liela nozīme personas attīstības veicināšanā, atbalstot viņas iekļaušanos sociālajā un darba dzīvē un ļoti bieži uzņemoties par viņu rūpes slimības, kā arī pārejošas vai ilgstošas invaliditātes un nespējas gadījumā. Valsts pārvaldes iestāžu, privātā tirgus vai sociālās jomas dalībnieku sniegtie pakalpojumi ir svarīgi, lai pirmām kārtām veicinātu ģimenes un darba dzīves saskaņošanu, nabadzības un bezdarba izskaušanu, kā arī atbalstu ģimenēm, kurām ir ar slimībām, atkarību no narkotiskām vielām, bērnu audzināšanu un vardarbību ģimenē saistītas problēmas. Minētie pakalpojumi paši par sevi nevar būt atbilde, kas apmierina cilvēka — gan tā, kam nepieciešama aprūpe, gan tā, kurš šādu aprūpi sniedz — emocionālās un psiholoģiskās vajadzības⁽¹¹⁾.

3.4 Uz Eiropas iedzīvotāju pieaugošo prasību pievērst vairāk uzmanības ģimenes lietām samērā pozitīvi reaģēja ES prezidentvalsts Vācija, kas ierosināja izveidot "lielu aliansi" starp iestādēm nolūkā veicināt koordinētu politiku, lai līdzsvarotu dzimstības samazināšanos un vecu cilvēku skaita pieaugumu. Pēdējos divos gados patiesi ir vērojama aktivizēšanās visās ES iestādēs, ko raksturo sistemātiskāka, stratēģiskāka un uz nākotni vērsta pieceja un kurai līdz ar to ir lielāks potenciāls.

3.5 Minētā tendence skaidri izpaužas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas pantos, kas attiecas uz ģimeni⁽¹²⁾, tomēr ir žēl, ka, pārskatot Eiropas Savienības līgumus, 3. pantā, kas attiecas uz Eiropas Savienības mērķiem, nav iekļauta skaidra norāde uz "atbalstu ģimenes dzīvei".

3.6 EESK ļoti atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu, kurā ir izklāstīts konkrēts plāns, kā būtu jādarbojas ierosinātajai Ģimeņu

aliansei. Tā ir konstruktīva platforma, kas apvieno dažādas pamatnostādnes, kuras formulētas EESK un pēdējo gadu laikā notiekošajās debatēs, lai risinātu ar demogrāfiskām izmaiņām saistītos uzdevumus, sniegtu atbalstu dažādu ieinteresēto pušu sadarbībai un partnerībai, aicinātu labāk apmierināt to ģimeņu vajadzības, kas rūpējas par bērniem un citām apgādājamajām personām, uzlabotu darba, ģimenes un personiskās dzīves saskaņošanas iespējas, tostarp sniedzot būtisku ieguldījumu kvalitatīvā pakalpojumu sistēmā, kas paredzēta bērniem un ģimenēm, un tādējādi veicinot jaunas un stiprākas paaudžu solidaritātes izveidošanos.

3.7 Tomēr jāizsaka nožēla par to, ka sakarā ar dažu dalībvalstu atbalsta trūkumu minētajā jomā nav bijis iespējams piemērot atklāto koordinācijas metodi, kas dotu Aliansei lielāku stratēģisko un strukturālo ietekmi. EESK tomēr atzīst, ka minētais paziņojums sniedz iespējamas pamatnostādnes vispārējās platformas attīstībai, kas neierobežotu turpmākās attīstības iespēju un balstītos uz labāku koordināciju.

3.8 Tātad vajadzēs uzraudzīt, lai pēc izšķirošā impulsa, ko deva ES prezidentvalsts Vācija, neparādītos šī jaunā darba virziena marginalizācijas risks. Ņemot vērā dažādu Eiropas organizāciju jauno un aizvien lielāko ieinteresētību sociālajos jautājumos un iedzīvotāju labklājībā, ģimene kļūst par jaunu uzmanības, pārdomu un darbības objektu. Šīs pirmās, nedrošās iniciatīvas pakāpeniski jānostiprina un jāpaplašina, izmantojot sīki izstrādātu darba plānu, kas beigtos ar 2010. gadā paredzēto Eiropas 3. forumu par demogrāfiju.

3.9 Vispārinot minēto jautājumu, ir pragmatiski jāatzīst praktiskais un ievērojams ieguldījums, ko ģimenes joprojām sniedz mūsu sabiedrībai, uzņemoties konkrētas rūpes par cilvēku jebkurā viņa dzīves posmā, šajā sakarā ņemot vērā gan aprūpes sociālo un ekonomisko lietderību, gan izmaksu, galvenokārt sociālo pakalpojumu izmaksu, iespējamo paaugstināšanos, ar kuru ģimenes nespēs tikt galā, nesāņemot atbilstošu atbalstu un uzmundrinājumu savas lomas pildīšanai.

3.10 Šajā jomā liela nozīme jau ir dažādu līmeņu sociālajiem partneriem. Pirmajā kopīgajā darba programmā 2003.–2006. gadam sociālie partneri iekļāva daudzus pasākumus iespēju vienlīdzības veicināšanai, jo īpaši pievērsoties ģimenes dzīves un profesionālās dzīves saskaņošanai un ar to saistītām

⁽¹⁰⁾ Ar jautājumiem, kas skar ģimeni, nodarbojas Nodarbinātības, sociālo lietu un līdztiesīgo iespēju ģenerāldirektorāts. Specifiskos dokumentus ir iespējams atrast Eiropas Ģimeņu alianses tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_en.html. Par nožēlu nav pieejami tie nozīmīgie darbi un vairāk nekā desmit gadu garumā veiktie pasākumi, kurus līdz 2000. gadam īstenoja jau minētais, 1989. gadā izveidotais Ģimenes novērošanas centrs.

⁽¹¹⁾ Susy Giullari un Jane Lewis, "The adult Worker Model Family, Gender equality and care", Sociālā politika un attīstība, Programmdokuments Nr. 19, ANO Sociālās attīstības pētniecības institūts, 2005. gada aprīlis.

⁽¹²⁾ Tas ir 7., 9., 14., 24–3., 33. un 34. pants.

jomām. Sociālo partneru otrā darba programma 2006.–2008. gadam balstās uz darba tirgus galveno uzdevumu plašu analīzi⁽¹³⁾. EESK mudina sociālos partnerus turpināt darbību minētajā virzienā.

3.11 Tomēr arvien vairāk ir jāņem vērā strukturālā dimensija, kas ir raksturīga sociālā un savstarpējo attiecību kapitāla, kuru aizvien plašāk atzīst par katra iedzīvotāja un visas sabiedrības labklājības pamatu, radīšanai un atjaunošanai. Laiks, kas veltīts bērniem un ģimenei, ir profesionālai karjerai atņemts laiks, taču tas ir arī investīcija cilvēku aprūpei un apmācībā, un tāpēc tas jāatzīst un jānovērtē, domājot par iespēju papildināt jau esošos pasākumus (pabalstus, nodokļu atskaitījumus, bērna kopšanas atvaļinājumus u.c.) ar zināmu pensijas piemaksu par laiku, kas veltīts ģimenē dzīvojošo apgādājamo personu aprūpei⁽¹⁴⁾. Tādējādi tiktu novērsta iespēja, ka paaudžu solidaritāte rada slogu nākotnē (kā nepietiekamas pensijas un līdz ar to lielāks nabadzības risks), kas gultos galvenokārt uz sievietēm.

3.12 Tāpat jāņem vērā arī bez maksas dāvētā laika aspekts, ko ir grūti aprēķināt un kurš bieži vien tādēļ netiek ievērots, kaut arī tas atstāj dziļu ietekmi uz sabiedriskās dzīves kvalitāti, ko arvien vairāk meklē un novērtē lielākā daļa cilvēku.

3.13 Tāpēc šim cilvēku strukturālajam pamataspektam, kas rada un veido sociālo saikni, jāsaņem nepārprotams un pozitīvs sabiedriskais novērtējums, kurš veicinātu labāku attīstību un visu to vides un pakalpojumu apstākļu pielāgošanu, kas ļautu īstenot vēlmes par ģimenes dibināšanu, vēlamo bērnu skaitu un iespēju mierīgi uzņemties rūpes par saviem tuvākajiem.

4. Īpašas piezīmes

4.1 Komisijas paziņojumā ir izklāstītas vairākas konstruktīvas un sīki izstrādātas pamatnostādnes attiecībā uz mērķiem un sākotnējiem pasākumiem (piemēram, augsta līmeņa ekspertu grupas demogrāfijas jautājumos izveidošana). EESK atbalsta minētās nostādnes, mudina izstrādāt tās pilnībā un izsaka cerību, ka tām pastāvīgi tiks piešķirta atbilstoša publicitāte un tiks plaši atspoguļota to īstenošanas gaita, cenšoties tādējādi panākt iespējami lielāku līdzdalību procesā.

⁽¹³⁾ Eiropas sociālie partneri 2007. gada jūlijā nosūtīja komisāram Špidla kņam vēstuli, kurā viņi izteica vēlmi precizēt direktīvu par bērna kopšanas atvaļinājumu un noskaidrot situāciju attiecībā uz darba un ģimenes dzīves saskaņošanas iespējām ES. Šim nolūkam organizācijas ir izveidojušas kopēju darba grupu, kas iesniegs ziņojumu EŠ augstākā līmeņa sanāksmei sociālajos jautājumos, kas notiks 2008. gada martā.

⁽¹⁴⁾ Skatīt, piemēram, jaunos pasākumus, kas paredzēti Somijā, kur sociālie partneri 2003. gadā panāca būtisku pensiju reformu, kuru parlaments apstiprināja 2004. gadā un kura stājās spēkā 2005. gadā. Sīkāka informācija angļu valodā pieejama tīmekļa vietnē (www.tyoelake.fi).

4.2 Attiecībā uz vietējo un reģionālo pašvaldību aktīvo iesaistīšanos, kas ir īpaši svarīga, ņemot vērā minēto iestāžu arvien nozīmīgāko un izšķirošāko lomu sociālo pakalpojumu sniegšanā un inovāciju izplatīšanā, ir ne tikai jāveicina reģionālo un vietējo forumu organizēšana, bet arī jāaicina Komisija uzņemties aktīvu lomu sadarbībā ar ieinteresētajām pusēm, izstrādājot un atbalstot sīki izstrādātus plānus forumiem un iniciatīvām visās ES valstīs, lai nodrošinātu maksimālu iesaistīšanos minētajā procesā.

4.3 EESK uzskata, ka jāatbalsta ģimenes politikā izmantotās paraugprakses novērošanas centra kā Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda struktūrvienības izveide un rūpīgi jāuzklausa pilsoniskās sabiedrības pārstāvju, īpaši ģimeņu apvienību, viedoklis dažādos minētā procesa posmos — gan paraugprakses piemēru noteikšanas, gan attiecīgos gadījumos to salīdzināšanas un izvērtēšanas laikā.

4.4 Turklāt jāseko, lai minētā novērošanas centra galvenā uzmanība neaprobežotos vienīgi ar ģimenes jautājumiem saistībā ar darba dzīvi, bet drīzāk, lai tas tiktu orientēts uz ģimenes un paaudžu vajadzību sīku apsekojumu, kā arī piedāvājumu un tādu investīciju izpētīšanu, kas paredzētas paaudžu solidaritātes jaunu formu nodrošināšanai un attīstības veicināšanai. Šādā veidā tiktu veicināta pašlaik ES dalībvalstīs esošo sociālā pilsoniskuma infrastruktūru stāvokļa apzināšana⁽¹⁵⁾.

4.5 Pētniecības jomā EESK iesaka šādus konkrētus darbības virzienus:

— dažādās ES valstīs īstenotās nodokļu politikas (attiecībā uz pabalstiem, nodokļu atskaitījumiem un samazinājumiem) loma un ietekme uz ģimenes dzīves atbalstīšanu vai apgrūtināšanu, jo īpaši saistībā ar bērniem (sākot no dzimšanas un aprūpes līdz izglītībai) un pieaugušiem cilvēkiem, kurus uztur vienīgi viņu ģimene, ģimenes dzīves saskaņošanu ar darbu, sieviešu nodarbinātību, kā arī sieviešu un vīriešu pienākumu taisnīgāku sadalījumu;

— politika un pasākumi, kas saistīti ar strādājošiem pensijas vecuma cilvēkiem, ņemot vērā to, ka laiks starp aiziešanu pensijā un slimību vai ievērojama vecuma radītu nespēju, kļūst arvien garāks, un tādēļ ir jāizstrādā vairāk tādu iniciatīvu un pasākumu, kuri atbalsta vecāka gadagājuma cilvēku iesaistīšanos sociālos un kultūras pasākumos viņu pašu kopienas labā, tādējādi paaugstinot kopējā sociālā kapitāla kvalitāti;

⁽¹⁵⁾ Skat. EESK 2003. gada 10. decembra atzinumu par tematu "Sociālās politikas programmas pārskatīšana termiņa vidusposmā" (ziņotājs — JAHIER kgs), OV C 80, 30.3.2004.

- dzīves cikla perspektīva nolūkā izpētīt iespēju aizvietot pašreizējo lineāro vidējo dzīves ciklu ⁽¹⁶⁾ ar elastīgāku un mainīgāku struktūru, kurā investīcija ģimenē, pārtraukumi bērnu vai citu cilvēku, kuriem nepieciešama aprūpe, kopšanai vai personīgai izglītībai netiktu vairs uzskatīti par ārkārtīgu veiksmi vai par neizbēgamu karjeras sabojāšanu, īpaši sievietēm, bet pakāpeniski kļūtu par normālu un parastu iespēju lielākajai daļai vīriešu un sieviešu, kas to vēlas ⁽¹⁷⁾;
- vienlaikus pētniecībā jāņem vērā, ka viena vecāka ģimeņu skaita būtiskā pieauguma dēļ var palielināties vientuļu veco cilvēku skaits, kuriem rodas nopietnas grūtības finansiālo problēmu risināšanā; šādos gadījumos dzīves cikla mobila struktūra varētu nopietni ietekmēt minēto personu dzīves līmeni. Būtu arī jāizpēta, kādi pasākumi veicami, lai pensiju apmērs ļautu nodrošināt ikvienam cilvēkam pienācīgu dzīves līmeni, kā arī jāapsver iespēja savstarpēji individualizēt ģimenes locekļu pensijas tiesības;
- bērnu nabadzības sociālā ietekme un izmaksas (ieskaitot bērnu tirdzniecību un noziegumus pret bērniem), atbalsts ģimenēm, kuras skar bezdarbs, slimības, atkarība no narkotiskām vielām, garīgās veselības problēmas, vardarbība ģimenē un bērnu audzināšanas problēmas, un abu dzimumu bērnu grūtības uzsākt patstāvīgu dzīvi un dibināt ģimeni.

4.6 Turklāt EESK uzskata, ka pašreizējās stratēģijas ietvaros Komisijai jāpievērš lielāka un pamatīgāka uzmanība šādām divām maz izpētītām jomām:

- mājokļu politika, kas pārsvarā joprojām tiek izstrādāta dzīves cikla ietvaros, kurā darbam veltītā daļa bija izteiktā pārsvarā. Šķiet, ka tas vairs neatbilst pašreizējiem apstākļiem ⁽¹⁸⁾. Sevišķi tas attiecas uz sociālajiem mājokļiem gan no ģimeņu silišu attīstības aspekta, gan no daudzu apgādājamo cilvēku tiesību aspekta, dodot viņiem reālu iespēju dzīvot mājās;
- situācija, kādā ir cilvēki ar invaliditāti un tie cilvēki, kas ir ļoti atkarīgi no citu aprūpes. Bieži vien šie cilvēki dzīvo savās mājās vai kopā ar ģimeni, un šāda situācija rada ne tikai

⁽¹⁶⁾ Cikls — mūsdienās absolūti stingra notikumu secība: augšana, izglītība, sarežģīts un garš iekļaušanās darba vidē process ar neizbēgamām sekām, ko rada ģimenes dibināšana un, iespējams, dzemdības, un, visbeidzot, tuvošanās vecumdienām, kad jāuzņemas dubults slogs, proti, atbalsts bērniem un savu vecāku kopšana.

⁽¹⁷⁾ Šajā sakarā obligāti jāatbalsta un jāpaplašina jau noteiktie Dublinas fonda pētniecības virzieni.

⁽¹⁸⁾ Šajā sakarā skat. arī atzinumu "Mājoklis un reģionālā politika" (ziņotājs — GRASSO kgs, līdzziņotāja — PRUD'HOMME kdze), OV C 161, 13.7.2007.

grūtības ieviest tādus pakalpojumus un preces, kas ļautu minētajām personām dzīvot patstāvīgi savā mājā, bet arī indivīda un ģimenes vientuļības problēmu, kura kļūst redzama tikai tad, kad notiek sociāla traģēdija.

4.7 Plašas Eiropas mēroga ģimeņu organizāciju apvienības nesen iesniegtais priekšlikums dažādām Eiropas iestādēm ir pelnījis īpašu uzmanību ⁽¹⁹⁾. Tajā lūgts pārskatīt PVN likmi zīdaiņiem paredzētām precēm, sākot ar bērnu autiņiem. Attiecībā uz minēto jautājumu Komisija jau 2006. gada 19. jūlijā uzņēmās politiskas saistības iesniegt priekšlikumu pārskatīt VI Direktīvu un jo īpaši Direktīvas 2006/112/EK H pielikumu, kurā ir uzskaitīti produkti un pakalpojumi, kuriem dalībvalstis drīkst vajadzības gadījumā piemērot samazinātu likmi, bet ne zemāku par 5 % ⁽²⁰⁾. Minēto preču cenas ievērojami ietekmē ģimeņu budžetu visā Eiropā. EESK atbalsta minēto priekšlikumu, kas varētu būt konkrēts, Eiropas Savienības kompetencē ietilpstošs veids, kā pamudināt dalībvalstis sniegt ģimenēm ievērojamu ekonomisku atbalstu.

4.8 Visbeidzot, būtu lietderīgi atgādināt divus specifiskus darba virzienus:

- precīzāk jāiekļauj ģimenes jautājumi dažādās ES politikas jomās (*family mainstreaming*), lai regulāri ņemtu vērā gan atsevišķo īstenoto pasākumu ietekmi uz ģimenēm, gan ģimenes aspektus ES dažādajās sociālās un saimnieciskās darbības jomās. Šajā sakarā EESK uzskata, ka Komisijai būtu jāatjauno starpdienestu grupa, kas tika izveidota 1989. gadā, bet pēc tam atstāta novārtā, lai atvieglotu pasākumu koordinēšanu minētajā jomā;
- regulāri jāapspriežas ar Eiropas iedzīvotājiem, sevišķi ģimeņu apvienībām un sociālajiem partneriem, lai būtu iespējams veikt īstenoto pasākumu labāku pastāvīgo novērtēšanu, precīzāku un efektīvāku informācijas izplatīšanu, atbalstot šādu procesu gan finansiāli, gan ar piemērotu procedūru un struktūrvienību izveidošanu. Šajā sakarā EESK var izrādīties lieliska iestāde, lai nodrošinātu minētajam uzdevumam strukturālu stabilitāti.

⁽¹⁹⁾ Š.g. 15. maijā sakarā ar Starptautisko ģimenes dienu Eiropas Daudz bērnu ģimeņu konfederācija (ELFAC) kopā ar daudzām citām organizācijām, piemēram, ar ģimenes lietām saistītu organizāciju konfederāciju ES (COFACE) izplatīja aicinājumu iestāžu vadītājiem ar virsrakstu "PVN samazināšanas nepieciešamība svarīgākajām bērnu kopšanas precēm" (*Need for reduced VAT on essential items for child raising*). Citus dokumentus un informāciju skat. tīmekļa vietnē (www.elfac.org).

⁽²⁰⁾ Dažas dalībvalstis jau piemēro samazinātu PVN likmi bērnu autiņiem, bet tiek uzskatīts, ka jāpieņem tālejošāks lēmums, kurā būtu iekļauti dažādi zīdaiņiem paredzēti produkti, sākot no pārtikas līdz pat apģērbam, kam joprojām piemēro augstāko likmi.

5. Secinājumi

5.1 Aplūkojot paaudžu solidaritātes tematu, nav jādod priekšroka tikai demogrāfiskajam jautājumam, kas to ierobežotu. Lai gan ir jāņem vērā šā jautājuma izvirzīto uzdevumu nozīme, tomēr gan horizontālās atbildības centriem (iestādēm, sociālajiem partneriem, pilsoniskās sabiedrības iestādēm u.c.), gan vertikālajā dimensijā (jauniešiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem u.c.) paaudžu solidaritāte arvien vairāk jāuztver kā turpmāko gadu prioritāra problēma, kas ir izšķiroša Eiropas attīstībai ekonomikas, sociālajā un kultūras jomā, kā arī sociālā pakta, uz kura balstās mūsu demokrātijas, atjaunošanai.

Solidaritātes kultūra, kas līdz šim ir raksturojusi Eiropas attīstību, laika gaitā ir ļāvusi pieņemt oriģinālus un ilgtspējīgus risinājumus, kuriem bijusi izšķirošā nozīme sabiedrības, kā arī sociālajā un ekonomikas attīstībā: no valstu sociālās aizsardzības sistēmām līdz saiknei starp sociālajām tiesībām un pienāku-

miem, no pilsoņu tiesību attīstības līdz pat paaudžu atbildības ģimenē saskarsmei un nepārtrauktībai. Šādos apstākļos ģimenes var, ja tās atbilstoši novērtē un atbalsta, atrast veidu savu iespēju tālākai attīstībai, pārvarot pašreizējās grūtības un šķēršļus un neaprobežojoties ar konjunktūru un īstermiņa redzējumu, lai ilgtermiņā iegūtu tādu pamatīgumu un izturību, kas ļautu risināt mūsu laikmeta uzdevumus.

5.2 Franču rakstnieks Antuāns de Sent-Ekziperī ir teicis, ka ir svarīgi ne tikai paredzēt nākotni, bet gan to padarīt iespējamu. Tātad ir jārikojas, lai sniegtu visiem iedzīvotājiem, īpaši ģimenēm un, pirmām kārtām, jauniešiem, jaunu ticību nākotnei. Līdz ar to jaunieši vairs nebūs spiesti saskarties ar resursu, pakalpojumu un laika ziņā tik nelabvēlīgu sociālo vidi, ka viņi atliek lēmumu dibināt savu ģimeni un radīt bērnus. Viņi drīzāk sajūtīs atjaunotās paaudžu solidaritātes stiprumu un būs spējīgi dot arī savu ieguldījumu.

Briselē, 2007. gada 13. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Šis grozījums saņēma vairāk nekā vienu ceturtdaļu balsu, bet debašu laikā tika noraidīts (Reglamenta 54. panta 3. punkts):

4.3. punkts

Grozīt šādi

“EESK uzskata, ka jāatbalsta ģimenes politikā izmantotās paraugprakses novērošanas centra kā Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda struktūrvienības izveide un rūpīgi jāuzklausā pilsoniskās sabiedrības pārstāvju, īpaši ģimeņu apvienību, viedoklis dažādos minētā procesa posmos — gan paraugprakses piemēru noteikšanas, gan attiecīgos gadījumos to salīdzināšanas un izvērtēšanas laikā. EESK aicina Komisiju, Eiropas Parlamentu un Padomi veikt pasākumus, kas vajadzīgi, lai Dublīnas fonda ietvaros izveidotu ģimenes novērošanas centru, un nodrošināt minētajam nolūkam vajadzīgos finanšu līdzekļus.”

Balsojuma rezultāti:

Par: 63 Pret: 67 Atturējās: 22
